

Patru critici la adresa sistemului de reprezentare proporțională

Modificarea sistemului electoral românesc este o temă de dezbatere publică ce pare a-și fi atins în momentul de față limita superioară. Luarea unei decizii nu mai poate fi mult timp amânată. Partidele politice și majoritatea populației susțin nevoia unei reforme în acest domeniu. Presiunea publică este în momentul de față destul de puternică astfel încât clasa politică va fi nevoită să introducă pe agendă acest subiect.

Materialul de față își propune să evidențieze faptul că actualul sistem electoral folosit în România (pentru alegerile parlamentare și consiliile locale și județene) generează anumite efecte indezirabile, care fac dificilă realizarea echilibrului politic; mai mult el este inadecvat realităților socio-politice autohtone. Scopul nostru nu este acela de a susține sau favoriza un anumit tip de sistem electoral și nici de a-l stigmatiza. Vrem doar să aducem în lumină câteva critici la adresa reprezentării proporționale (RP), de care ar trebui să se țină cont în luarea unor decizii cât mai obiective.

Argumentul 1

Prima critică ce se aduce RP este aceea că poate fi un **factor generator al instabilității politice**. Acest tip de scrutin, prin facilitarea pătrunderii în parlament a partidelor mici și mijlocii, alături de cele mari, produce de regulă o fragmentare politică excesivă, ce poate duce la blocaj parlamentar și la criză politică¹. Fărămișarea politică, adică prezența în parlament a unui număr semnificativ de partide (nici unul însă nereușind să obțină majoritatea absolută a locurilor), face necesară formarea unui guvern de coaliție. Acesta este un important factor de instabilitate, partidele aflate la guvernare fiind mai interesate de algoritmul politic, de obținerea și menținerea de portofolii, decât de exercitarea guvernării. Prioritatea lor este legată de obținerea supremației în cadrul coaliției, deci de luptele intestinale, ceea ce face practic imposibilă guvernarea pe baza unor proiecte de perspectivă, adică o guvernare stabilă, orientată spre viitor și, mai ales, ceea ce contează cel mai

---

¹ Exemplul cel mai des folosit este cel al Republicii de la Weimar, când în componența Adunării au intrat 15 partide. Un alt exemplu la fel de sugestiv este cel al Poloniei, unde în urma alegerilor din 1991 au pătruns în Seim 29 partide, sau chiar cel al României unde alegerile din 1990 au propulsat în forul legislativ 18 formațiuni politice.

mult, o guvernare eficientă. Un asemenea executiv are puține șanse de a supraviețui și el nu face decât să adâncească criza politică².

Argumentul 2

RP reprezintă un ideal. O a doua critică ce îi poate fi adusă este legată de existența pragului electoral. Acest mecanism, ce a fost introdus pentru a stopa tendința de fărâmițare a spectrului politic, poate avea efecte pozitive, cel mai important fiind reducerea numărului de partide parlamentare și în final o scădere a dispersiei politice dublată de o creștere a stabilității sistemului. Pe de altă parte însă, în anumite contexte socio-politice, introducerea pragului electoral poate **aduce atingere principiului reprezentativității**.

Acest din urmă efect este dăunător mai ales pentru democrațiile tinere nestabilizate. El este potențat în țările care au cunoscut totalitarismul comunist, în care dreptul la opinie și dreptul la exprimare a fost limitat, în care unicitatea și uniformitatea era regula. De aceea construcția unor coaliții politice este dificilă în asemenea sisteme, iar introducerea pragului poate produce efecte perverse³.

Argumentul 3

Un alt argument în defavoarea RP este de **tipul de relație pe care acest mod de scrutin îl stabilește între ales și alegători**. Faptul că electorii votează o listă⁴ de nume (referire expresă la cazul românesc) stabilită, conform unor criterii de partid conferă acestora din urmă un rol decisiv în desemnarea candidaților. La rândul lor, viitorii parlamentari sunt practic nevoiți să devină, într-o măsură mai mare sau mai mică, obedienți față de formațiunea care îi propune, **mandatul lor căpătând astfel un caracter imperativ nu față de cetățeni, ci față de interesele partidului**. Adevărata reprezentare, în sensul clasic al cuvântului – de susținere și satisfacere a obiectivelor, problemelor și intereselor populației – are astfel de suferit și odată cu ea și democrația. RP ridică astfel, în mod cu totul involuntar, bariere între cetățeni și reprezentanții lor. Legătura ce se instituie între aceștia este formală, neconstructivă, iar uneori chiar inexistentă.

---

² Trebuie subliniat totuși că acest efect al RP nu poate fi absolutizat, iar instabilitatea și ineficiența politică nu sunt rezultatul exclusiv al modului de scrutin.

³ La alegerile din Bulgaria, din 1992, pragul național de 4% a provocat o lipsă de reprezentare pentru 24,9% din cetățenii care s-au prezentat la urne. Același lucru s-a petrecut și în Polonia, cu ocazia alegerilor din 1993. Prin utilizarea pragului electoral de 5% pentru partide și de 8% pentru alianțe s-a urmărit o concentrare a voturilor astfel încât situația înregistrată în 1991 (19 partide au intrat în componența Adunării, cel mai puternic obținând 12,3% din voturi) să nu se mai repete. Efectul însă, a fost acela că 35% din voturile exprimate au fost lipsite de orice reprezentare, legitimitatea Adunării fiind serios pusă sub semnul întrebării.

⁴ Sistemul de reprezentare proporțională nu este sinonim cu scrutinul de listă. Există metode ale RP care presupun candidaturi individuale, cum ar fi votul unic transferabil (VUT).

Argumentul 4

Sistemul electoral nu este doar un simplu mecanism ce servește la transformarea voturilor în mandate. El este mai mult decât atât; este **rezultatul unei concepții, a unei viziuni asupra vieții politice și de aceea opțiunea pentru un tip sau altul este foarte importantă și trebuie făcută cu responsabilitate**. Dincolo de jocul politic și de interesele partidelor care propun și votează legea electorală, se află realitatea românească, se află un anumit tip de societate, anumite relații sociale specifice și, mai ales, un anumit cadru politic în care actorii interacționează în mod diferit.

Astfel, **scrutinul proporțional corespunde sistemelor politice care se bazează pe cooperare, pe conlucrare**. Idealul său constă în a avea guverne de coaliție astfel încât și puterea să fie împărțită și nu doar locurile din parlament. Or, viața politică din România nu este una cooperantă, ci din potrivă una conflictuală și concurențială. Baza, temelia sistemului partizan din țara noastră este exclusiv una de conflict, de respingere și chiar de anulare a adversarului. Începuturile pluripartidismului, în pofida erupției partidiste și a atomizării spectrului politic, se caracterizează prin opoziția și confruntarea (mergând până la manifestații de stradă) a două tipuri de forțe: comuniști și anti-comuniști⁵. Această caracteristică a vieții politice românești intră în contradicție cu idealul și cu tipul de societate specifice RP. De aceea adoptarea unei legi electorale trebuie să țină cont de specificul societății, trebuie să fie compatibilă cu realitatea socială și cu tipul de cultură dominant. Pe de altă parte însă, sistemul electoral are și un efect formator. El poate contribui la stabilitatea și la însănătoșirea unui sistem politic, trasând liniile de evoluție și de dezvoltarea ale vieții politice și a societății în general. Formele au forța de a modifica fondul, de a impune, în timp, noi comportamente și atitudini politice.

---

⁵ Practic acest clivaj a polarizat societatea românească și a menținut conflictul la nivelul acesteia și la nivel politic destul de mult până în 1996. Chiar și astăzi mai pot fi întâlnite reminescente ale acestei dihotomii la nivelul unei părți (ce-i drept infime) a electoratului.